

نمی‌دونم چه قدر به انیمیشن (همون پویانمایی خودمون) علاقه دارین؟ ولی به نظرم فیلم‌های انیمیشنی ساخته شده در چند سال اخیر که اغلب از آثار فیلم‌سازان مطرح جهان هستن، فقط مخاطب کودکانه ندارن و دیالوگ‌هایی که توشون استفاده می‌شه می‌تونن برای خیلی از ما آدم بزرگ‌ها هم جالب باشه. چون تو این فیلم‌ها اکثراً سعی می‌شه که مهم‌ترین مسائل انگیزشی که معمولاً در هویت‌بخشی بچه‌ها نقش داره به ساده‌ترین شکل ممکن بیان بشه و بیشتر اوقات پشت این دیالوگ‌های به ظاهر ساده و بچه‌گونه، کلی مفهوم فلسفی و کاربردی وجود داره. نمونه‌اش رو چند وقت پیش تو انیمیشن Cars ساخت سال ۲۰۰۶ دیدم.

داستان این جوریه که مک کوئین (شخصیت اصلی) از ماشین‌های دهکده کنار اتوبان ۶۶ که متروکه شده بود می‌پرسه؛ شماها چرا فراموش شدین و کسی دیگه از دهکده شما رد نمی‌شه؟! جواب اونا این بود؛ از وقتی اتوبان جدید که از وسط بیابون رد می‌شه احداث شده و مسیر رو کوتاه‌تر کرده، ماشین‌ها ترجیح دادن که از اون جا عبور کنن تا سریع‌تر برسن، حتی به قیمت از دست دادن مناظر خوب دهکده و جاده ۶۶!

بعد از شنیدن این دیالوگ به مثال واقعیش تو زندگی واقعی فک کردم که واقعاً چه قدر ارزش داره که برای زودتر رسیدن به یک هدف، راه کوتاه‌تر رو انتخاب کنیم و فقط به خاطر رسیدن به یک هدف خودمون رو از لذت بردن در طول مسیر محروم کنیم؟ به نظرم راه و مسیر رسیدن به اهداف زندگیتون رو زیبا بسازید و برای رسیدن به اهداف هر مسیر و راهی را انتخاب نکنید.

نوبت می‌رسه که به خسته نباشید و خداحوت بگم به مؤلفای خوب این کتاب و همچنین مسئول اجرایی کتاب، خانم الهامی گرامی که خیلی تلاش کردند تا بهترین کتاب رو برای شما آماده کنن. تشکر از بچه‌های خوب واحد تولیدمون که کمال همکاری رو با تیم تألیف داشتند.

واسه منم، مثل خیلی از شما، جغرافیا برابر بود با «علم حفظ کردن اسم رود و کوه و دریاچه»! ولی یه روز، به صورت کاملاً اتفاقی، کتاب «اسلحه، میکروب و فولاد» از جردن دایموند^۱ رو خوندم و بوم!!! جغرافیا تو سرم منفجر شد. فکر نمی‌کردم جغرافیا بتونه جواب سؤال‌های گمشده تو ذهنم باشه.

مثلاً چرا ما خاورمیانه‌ای‌ها زودتر از بقیه به تمدن رسیدیم؟ یکی از جواب‌هاش اینه که ما تو عرض جغرافیایی‌ای بودیم که گندم و جو وجود داشت و تونسیتیم اون‌ها رو اهلی کنیم و یهو غدامون زیاد شد و غذای زیاد یعنی یه سری‌ها سرشون خلوت‌تر شده و حالا می‌تونن برای علم و فرهنگ و هنر و جنگ! وقت بذارن. ولی تو آفریقا^۲ و آمریکا^۳ همچین امکائی وجود نداشت.

یا مثلاً چرا ما اوراسیایی‌ها انقدر دنبال کشورگشایی بودیم و تمدن‌های بزرگ درست کردیم، اما آمریکایی‌ها و آفریقایی‌ها این‌طور نبودن؟ یکی از جواب‌هاش اینه که ما تو عرض جغرافیایی‌ای بودیم که اسب وجود داشت و تونسیتیم اهلیش کنیم و باهاش بریم کشورگشایی، ولی اونا همچین حیوونی نداشتن.

از طرفی ما تو عرض جغرافیایی کشیده شدیم، خاصیت عرض جغرافیایی هم اینه که ویژگی‌های آب‌وهوایی تقریباً توش مشترکه، اینجوری راحت می‌تونستیم حیوون‌ها و گیاه‌های منطقه خودمون رو ببریم به جاهای جدیدی که کشف و یا فتح کردیم. ولی آفریقا و آمریکا تو طول جغرافیایی گسترده شدن و یه خورده بالاتر و پایین‌تر همه چی متفاوت می‌شده.

خیلی چیزای دیگه به عرض جغرافیایی ربط دارن، حتی اسطوره‌ها، افسانه‌ها و الهه‌ها. مثلاً ما و یونانی‌ها (و حتی میان‌رودانی‌ها^۴)، تقریباً تو یه عرض جغرافیایی بودیم و هر سال، از اوایل پاییز تا آخر زمستون می‌رفتیم تو خواب زمستونی طبیعت و سرما و دربه‌دری! این قضیه باعث شده بود، همه ما یه الهه نسبتاً مشابهی برای باروری داشته باشیم، که تو یه سفر پرماجرا و عاشقانه، شیش ماه دوم سال بره زیر زمین و همین باعث شروع خزان بشه. حالا کی بهار می‌شد؟ وقتی که دوباره بیاد بالا^۵! در کل جبر (عرض) جغرافیایی چیز عجیبه انگاری!

ممکنه هنوزم جغرافیا براتون جذاب نشده باشه، که خب هیچ ایرادی هم نداره! همه که نباید جغرافیا براشون جذاب باشه؛ یکی تاریخ براش جذابه، یکی زیست‌شناسی، یکی سینما، یکی ساز و آواز، یکی تجارت و بیزینس، یکی هم بلاگری. هیچ‌کدوم هم ایرادی ندارن، همه‌شون هم نیاز ماست و همه‌شون هم می‌تونن مفید و مضر باشن.

قصه اینه که راهمون رو پیدا کنیم، چیزی که بهش تعلق داریم رو به دست بیاریم، تجربه کنیم و حتی اگه خوب نبود، بزنیم زیر انتخابمون و دوباره دنبال خودمون بگردیم!

و این‌که خودمون باید پیداش کنیم، با کمال احترام، هیچ‌کس (حتی پدر و مادر) نباید راه ما رو انتخاب کنه. شما چند ماه دیگه ۱۸ سال تون می‌شه و اون موقع، قوانین هم شما رو یه آدم مستقل می‌بینن. تو خونه که خیلی چیزا باید فرق کنه! مگه نه؟! خلاصه اگه تا الان دیگران گفتن چطور فکر کنید، به چی فکر کنید، چی بخونید، کجا بخونید، و قشقه پا بذارین رو ترمز و یه خودی نشون بدین.

و؟

تاریخ بهمون می‌گه مرزها چطوری به وجود اومدن، ولی جغرافیا می‌گه همه اینا یه سری خطوط سیاه روی نقشه هستن.

این کتاب شامل محتوای تکمیلی است.

توی بعضی از صفحه‌های این کتاب آیکون رو می‌بینی. هر کدوم از این آیکون‌های شماره‌دار ممکنه

کلید یه گنج باشن، فقط کافیه دستورالعمل ساده زیر رو اجرا کنی تا به گنج برسی.

۱ QR CODE پشت جلد کتاب رو اسکن کن.

۲ شماره آیکون رو در باکس «جستجوی کُد» وارد کن و دکمه جستجو رو بزنی و محتوای تکمیلی رو ببین.

محتوای تکمیلی این کتاب شامل امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۴ است.

- ۱- جغرافی دان و فیزیولوژیست آمریکایی، استاد دانشگاه کالیفرنیا و نویسنده کتاب‌های «سومین شامپانزه، فروپاشی، آشوب و ...»
- ۲- یکی از دلایلی که ما انسان‌های خردمند خردمند! (همین ما هفت، هشت میلیارد آدم روی کره زمین)، هزاران سال قبل، از آفریقا خداحافظی کردیم و به باقی جهان پا گذاشتیم، همین کمبود غذا بود.
- ۳- تو آمریکا شبیه‌ترین غلات به گندم، ذرت وحشی بود، ولی ذرت هم خیلی کار رو در نمی‌آورد، کلی زحمت می‌خواست اهلی کردنش. از طرفی تو مسیر مهاجرت ما انسان‌های خردمند، استرالیا و آمریکا یکی از آخرین جاهایی بوده که ما پامون رو توش گذاشتیم.
- ۴- بین‌النهرین منظومه. میان‌رودان هم بحاله.
- ۵- این مورد آخر تو کتاب نبود، از جاهای دیگه خوندمش. قضیه اصلی یکیه، واسه ما کلی چرخیده و عوض شده، به ننه سرما و عمو نوروز، رسیده.
- ۶- یه جمله خفن هم برای آخر کار بگم، نگن بلد نیستی.

حتماً این مصراع زیبا از شهریار رو شنیدین «آنچه خوبان همه دارند، تو تنها داری»، این مصرع درباره ما نیست! چون ما نه تنها آنچه خوبان همه دارند^۱ رو داریم، بلکه فراتر از اون‌ها رو هم داریم.

حالا ما چیا داریم؟

◀ **درسنامه واقعاً آموزنده:** تلاش کردیم با خوندن کتاب ما، حس کنی یه معلم کاردرست کنارت نشست و داره متنی (بعضاً سخت و خشک) کتاب رو، نرم و راحت بهت یاد می‌ده.

◀ **سؤالات حالا تو بگو در دل درسنامه:** معمولاً معلم قبل از این‌که بخواد مبحث بعدی رو شروع کنه، چند تا سؤال از مبحث قبلی می‌پرسه ازت و اگه بلد بودی و تسلط داشتی، می‌ره سراغ مبحث بعدی. «حالا تو بگوها» قراره این کار رو بکنن و انقدر کامل هستن که می‌شه خط‌به‌خط کتاب رو باهاش مرور کرد.

◀ **تحلیل عکس، نمودار و نقشه:** این دیگه واقعاً خاص خودمونه، هر چی عکس و نمودار مهم بوده رو تحلیل کردیم برات و از زاویه‌های مختلف بهش نور تابوندیم.

◀ **ارائه مطالب به دو شکل متنی و نموداری.** تقریباً کل مطالب کتاب رو به دو شکل آوردیم برات، یه بار به صورت متنی و به هم‌پیوسته، یه بار هم به صورت تفکیک‌شده و نموداری.^۲

◀ **وجود سؤالات جت:** کلی سؤال دشوار و خلاقانه تو کتابمون گذاشتیم که هیچ سؤال‌ی تو نهایی غافلگیرتون نکنه.

◀ **مطابق با رویکردهای جدید امتحان نهایی و کنکور:** نگاه به جغرافیا، هم توی امتحان نهایی و هم توی کنکور تغییر کرده. ما هم مسیر این ریل جدید رو دیدیم و تلاش کردیم تو همین ریل باشیم و حتی جلوتر هم بریم تا تو امتحان‌های بعدی غافلگیر نشی.

◀ **وجود آزمون‌های ترکیبی فصل:** جغرافیا ۱۲ رو باید زوج درس خوند و جلو رفت، ما هم آخر هر فصل، یه آزمونِ جون‌دار، خلاقانه، دشوار و تو ریل امتحان نهایی آوردیم برات تا خیالت همه‌جوره راحت بشه.

◀ **توجه ویژه به فنون و مهارت‌های جغرافیایی:** تقریباً همه بچه‌های انسانی، با فنون و مهارت‌های جغرافیایی مشکل دارن. اما ما اومدیم و سعی کردیم به ساده‌ترین، کاربردی‌ترین و خودمونی‌ترین شکل ممکن، فنون‌ها رو آموزش بدیم. یه آزمون هم برای هر سه تا فنون و مهارت‌های جغرافیایی آوردیم.

◀ **بررسی فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درسی:** سعی کردیم فعالیت‌ها رو با نگاهی توضیح بدیم که هم به یادگیری مطالب درسی کمک کنه و هم بخش‌هایی که کتاب بهشون نپرداخته رو بازتر کنه.^۳

◀ **حذف مطالبی که در امتحانات نهایی و کنکور نمی‌آیند:** خیلی از کتابا کلی از مطالبی که جزو حذفیات مستقیم امتحانات هستن رو میارن، ولی ما حذف کردیم که وقتت رو نگیریم.

◀ **چینش پراکنده سؤالات:** اگه چینش سؤالات بر مبنای خط‌به‌خط کتاب باشه، از یه جایی به بعد، موضوع سؤال‌ها لو می‌ره و دیگه کارکرد آموزشی ندارن. مثلاً شما می‌فهمی سؤال ۱ درباره «مقر» هستش و طبیعیه دیگه گزینه «موقعیت» گولت نزنه. به همین خاطر، سؤالات رو به صورت پراکنده آوردیم تا همه سؤالات کارکرد آموزشی داشته باشن.

۱- اگه کتاب‌های رقیب رو «خوب» در نظر بگیریم، «آنچه همه خوبان دارند»، می‌شه کل شون رو با هم.

۲- درسنامه متنی، باعث می‌شه کلیت متن و موضوع رو درک کنی و بهتره تو گام بعدی با خوندن درسنامه تفکیک‌شده، ارتباطات و اختلاف‌های موضوع رو یاد بگیری.

۳- البته که فعالیت‌هایی که کلاً خارج از بحث کلاس بودن رو هم نیاوردیم، تا وقتت رو نگیریم.

فهرست

فصل اول: جغرافیای سکونتگاه‌ها

۸	درس اول: شهرها و روستاها
۳۰	درس دوم: مدیریت شهر و روستا
۵۳	آزمون جمع‌بندی فصل اول

فصل دوم: جغرافیای حمل‌ونقل

۵۶	درس سوم: ویژگی‌ها و انواع شیوه‌های حمل‌ونقل
۷۳	درس چهارم: مدیریت حمل‌ونقل
۹۹	آزمون جمع‌بندی فصل دوم

فصل سوم: مخاطرات طبیعی

۱۰۲	درس پنجم: ویژگی‌ها و انواع مخاطرات طبیعی
۱۲۸	درس ششم: مدیریت مخاطرات طبیعی
۱۴۷	آزمون جمع‌بندی فصل سوم
۱۴۹	آزمون جامع فنون و مهارت‌های جغرافیایی

پاسخ‌نامه

۱۵۱	پاسخ‌نامه تشریحی
۱۷۱	پاسخ‌نامه آزمون‌های جمع‌بندی

امتحانات

۱۷۷	امتحان نوبت اول (امتحان شماره ۱)
۱۸۰	امتحان نوبت اول (امتحان شماره ۲)
۱۸۲	امتحان نوبت دوم (امتحان شماره ۳)
۱۸۴	امتحان نوبت دوم (امتحان شماره ۴)
۱۸۷	امتحان نوبت دوم (نهایی خرداد ۱۴۰۳)
۱۸۹	پاسخ‌نامه امتحان‌های نوبت اول و دوم

درس نامہ 9 سوالات امتحان

درس ۱: شهرها و روستاها

توضیح کلی: در این درس نامه و به صورت کلی در درس نامه‌های کتاب‌های جدید ماجر از دو فونت استفاده شده است؛ یک فونت برای اطلاعات کتاب درسی و فونت دوم برای اطلاعات خارج و یا فراتر از کتاب درسی. به طور مثال در این کتاب از فونت Bnazanin برای اطلاعات کتاب درسی و از فونت Bkamran برای اطلاعات خارج و فراتر از کتاب درسی استفاده شده است. این دسته‌بندی به معنای دسته‌بندی زبان محاوره - معیار نیست.

مفیدنامه: اولین درس جغرافیا ۱۲ دربارهٔ اصلی‌ترین مفهوم جغرافیا، یعنی «مکان» صحبت می‌کند، اما کاربردی‌تر از قبل. تو این درس مکان رو به عنوان پستر زندگی بررسی می‌کنیم. این که چرا ما آدم‌ها به مکان رو به عنوان محل سکونت انتخاب کردیم، مدل‌های مختلفی ازش ساختیم، گسترش دادیم و مسایلی هواس به ویژگی‌های شهر و روستا و تفاوتشون، روند شهرنشینی تو کشورهای جهان از جمله ایران و اصلاحات ارضی باشه. زیرنویس عکس‌ها و نمودارها منبع طرح سؤال نیستن؛ پس نیاز نیست اون‌ها رو حفظ کنی، اما به هر حال تصاویر به ارتباطی با مفتوای کتاب دارن که باید اون رو بدونی، ما این ارتباط رو برات توضیح دادیم تا به مشکل نفوری. فبر فوب این که باقی درس‌های جغرافیا ۱۲ انقدر حافظه‌مهور نیست، فبر نسبتاً بد هم این می‌شه که این درس حافظه‌مهوره! اما وقتی کلی دسته‌بندی فوب داریم، چرا نگران باشی؟!

جلسهٔ مطالعاتی اول؛ سکونتگاه‌ها و ویژگی آن‌ها

مقر و موقعیت

مقر (مکان، جایگاه) موقعیت

مفاهیم اصلی برای آغاز مطالعه و شناخت یک سکونتگاه

مهم نیست این سکونتگاه، شهری باشه یا روستایی، در هر صورت ما با مقر و موقعیت طرف هستیم.

مقر

- مقر چیست؟ مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین ← مقر هر روستا یا شهر، هستهٔ اولیهٔ آن را هم شامل می‌شود.
- هستهٔ اولیه چیست؟ مکانی که مردم برحسب نیاز، آن را برای زندگی انتخاب کرده و به اشغال درآورده‌اند.
- به تدریج، روستا یا شهر از محل هستهٔ اولیه گسترش می‌یابد.

مثال: (از نظر برخی پژوهشگران) هستهٔ اولیه شهر رشت، بازار و مکان تجارت محصولات کشاورزی و ابریشم بوده است. تو شکل می‌بینیم که شهر رشت اطراف همین هستهٔ اولیه (یعنی بازار و فضاى اطرافش، گسترش پیدا کرده)

- عوامل طبیعی
 - عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی
 - دسترسی به راه‌های تجاری
 - عوامل دفاعی و نظامی
- عواملی که در پدیدآمدن یک سکونتگاه در مکان خاص نقش دارند، عبارت‌اند از

عوامل طبیعی، در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت بیشترین تأثیر را دارند.

مثال: بیش از چهار هزار سال قبل، نخستین روستاها و شهرهای پرجمعیت و تمدن‌های اولیه در کنار رودهای دجله، فرات، نیل، کارون، سند و ... پدید آمدند.

سؤال: در سکونت‌گزینی انسان در این مناطق، کدام عوامل طبیعی نقش مهم‌تری داشته‌اند؟

۱) آب فراوان

۲) آب‌وهوای ملایم

۳) خاک حاصلخیز جلگه‌ها

۴ به جز عوامل طبیعی، چه عواملی در پدید آمدن یک سکونتگاه نقش داشته‌اند؟

۱ عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی

مثال: تصمیمات سیاسی باعث شکل‌گیری شهر پردیس در اطراف تهران شده است. (ترکیبی یا درس ۲)

۲ دسترسی به راه‌های تجاری

مثال: روستاها و شهرهای زیادی تو ایران، در مسیر جاده ابریشم شکل گرفتند.

۳ دسترسی به عوامل دفاعی و نظامی

مثال: روستای هولوکو در مجارستان ← هسته اولیه این روستا قلعه‌ای است که برای دفع از حمله احتمالی امپراتوری مغول ساخته شده است. در قرن‌های بعدی، این منطقه به ناحیه‌ای مسکونی تبدیل شده است. یعنی علت شکل‌گیری این سکونتگاه، وجود دسترسی به یک مرکز دفاعی بوده.

برخی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری هسته اولیه روستاها و شهرها در ایران

قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها

بازارهای محلی

قلعه‌های دفاعی

دسترسی به آب

فعالیت

۱- آیا معمولاً هسته اولیه شهرها و روستاها بافت تاریخی و قدیمی آن‌هاست؟ مثال بیاورید.

۲- چرا امروزه برنامه‌ریزان به حفاظت از هسته اولیه روستاها و شهرها، بازسازی و جلوگیری از تخریب و نابودی آن‌ها توجه می‌کنند؟ توضیح دهید.

پاسخ: ۱ بله، هسته اولیه شهرها و روستاها معمولاً شامل بافت تاریخی و قدیمی آن‌ها می‌شود. این مناطق در گذشته براساس عواملی مانند دسترسی به آب، وجود قلعه‌های دفاعی، بازارهای محلی و قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها شکل گرفته‌اند. برای مثال، بسیاری از شهرهای ایران مانند اصفهان، یزد، شیراز و همدان دارای هسته‌های تاریخی هستند که شامل بازارهای سنتی، مساجد قدیمی و محله‌های کهن می‌شوند.

۲ برنامه‌ریزان امروزه به حفاظت از هسته اولیه شهرها و روستاها توجه ویژه‌ای دارند، زیرا این مناطق نه تنها میراث فرهنگی و تاریخی محسوب می‌شوند، بلکه نقش مهمی در هویت اجتماعی، اقتصادی و گردشگری دارند. دلایل اصلی این توجه عبارت‌اند از: حفظ هویت تاریخی و فرهنگی - جذب گردشگران - افزایش کیفیت زندگی و جلوگیری از تخریب و نابودی سکونتگاه. بنابراین، حفاظت از هسته اولیه شهرها و روستاها نه تنها یک اقدام فرهنگی، بلکه یک ضرورت اقتصادی و اجتماعی نیز محسوب می‌شود.

موقعیت

۴ منظور از موقعیت یک شهر یا روستا چیست؟

۱ وضعیت آن سکونتگاه نسبت به پدیده‌های اطراف خود

۲ جایگاه سکونتگاه در سطح ناحیه

سؤال: منظور از پدیده‌های اطراف و جایگاه‌ها چیست؟

ممکن است عوامل انسانی و طبیعی مانند ۱ روستاها و شهرهای اطراف ۲ نقش سیاسی و اداری ۳ راه‌های ارتباطی ۴ آب‌وهوا ۵ دسترسی به منابع معدنی و انرژی و ۶ ناهمواری‌ها باشند.

← موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی دارد.

مثال: شهر قاهره از نظر دسترسی به عوامل طبیعی (مثل رود نیل) و انسانی (جاذبه‌های گردشگری، دانشگاه الازهر و ...) موقعیت ویژه‌ای پیدا کرده است.

مثال: شهر اهواز، در کنار رودخانه کارون ساخته شده است و به دلیل قرارگیری در تقاطع راههای آبی، جادهای و راه آهن، موقعیت چهارراهی دارد. — حوزه نفوذ^۱ گستردهای پیدا کرده است.

مثال: دسترسی یک شهر به دریا یا راه آهن در یک منطقه، موقعیت مناسبی را برای رونق تجارت و مشاغل مربوط ایجاد می کند.

نزدیک بودن شهر به روستاهای پرجمعیت مجاور و یا منابع معدنی در جذب نیروی کار و توسعه صنایع در آن شهر تأثیر زیادی دارد.

مجاورت یک سکونتگاه با کوه آتشفشان یا گسل فعال می تواند حیات آن سکونتگاه را به خطر بیندازد. — برخی تغییرات محیط پیرامون، مانند رویدادهای سیاسی یا تغییرات آب و هوایی، ممکن است موجب از دست رفتن موقعیت و اعتبار یک شهر یا انتقال آن به مکانی دیگر شود. (مثلاً با انتخاب شهر تهران به عنوان پایتخت، اهمیت شهر ری به عنوان یک شهر مهم و تاریخی کم شد یا با وقوع زلزله بم، این شهر به نایه دیگه ای منتقل شد.)

فعالیت

فرض کنید گروهی می خواهند از بین پنج مکان، مکانی مناسب برای ایجاد یک سکونتگاه روستایی انتخاب کنند. با توجه به تصویر، موارد «الف» تا «ث» را برای ایجاد یک سکونتگاه مناسب رتبه بندی کنید.

۴ امتیاز	خوب
۳ امتیاز	متوسط
۲ امتیاز	ضعیف
۱ امتیاز	خیلی ضعیف

امکانات موجود	مکان	الف	ب	پ	ت	ث
دسترسی به آب						
کشت غلات						
مناسب برای چرای دام						
دسترسی به چوب برای سوخت						
موقعیت دفاعی						
غیر سیلابی بودن						
جمع امتیازات						

اول پایین جدول رو پر کنیم:

امکانات موجود	مکان	الف	ب	پ	ت	ث
دسترسی به آب	۴	۴	۴	۳	۲	۱
(امکان) کشت غلات	۳	۴	۴	۴	۲	۲
مناسب برای چرای دام	۱	۲	۲	۲	۴	۴
دسترسی به چوب (برای گرمایش، پخت و پز و ...)	۱	۱	۱	۲	۳	۴
موقعیت دفاعی	۱	۱	۱	۳	۴	۲
غیر سیلابی بودن	۱	۲	۲	۳	۴	۴
جمع	۱۱	۱۴	۱۷	۱۷	۱۹	۱۷

عددهایی که دادیم، به بخش زیادیش نظر شفیه، ممکنه شما و یا به نفر دیگه نظر متفاوتی داشته باشه. مهم در نظر گرفتن نسبت؛ یعنی مثلاً بدویم دسترسی نقطه «ب» به آب بهتر از نقطه «ث» هستش.

مکان «ت» ★★★★★

مزایا: دسترسی به منابع طبیعی، امنیت نسبی

معایب: فاصله از منابع آب

مکان «ث» ★★★★★

مزایا: دسترسی به منابع طبیعی

معایب: فاصله از منابع آب

مکان «پ» ★★★★★

مزایا: مناسب برای کشاورزی، فاصله کم تا منابع آبی

معایب: فاصله تا چراگاه‌ها و جنگل

مکان «ب» ★★

مزایا: دسترسی عالی به آب، خاک حاصلخیز

معایب: خطر سیل، فاصله تا چراگاه، دوری از جنگل

مکان «الف» ★

مزایا: نزدیکی به رودخانه، وجود زمین‌های کشاورزی مناسب

معایب: خطر سیل بالا، فاصله تا چراگاه، دوری از جنگل

تفاوت مقر و موقعیت مقر مکانی است که سکونتگاه در آن‌جا بنا شده و بیشتر با عوامل محلی سروکار دارد.

اما موقعیت، شرایط و ارتباط سکونتگاه را با عوامل مختلف در یک ناحیه یعنی در سطح وسیع‌تری نشان می‌دهد.

حالا تو بگو

درستی و نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

۱- موقعیت یک سکونتگاه محل قرارگیری آن را نشان می‌دهد.

۲- رویدادهای سیاسی ممکن است باعث انتقال یک شهر به مکانی دیگر شوند.

۳- نقش سیاسی و اداری از جمله عوامل انسانی مربوط به موقعیت یک شهر یا روستا است.

۴- در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، عوامل انسانی بیشترین نقش را داشته‌اند.

پاسخ: ۱ نادرست؛ مقر آن را نشان می‌دهد. ۲ درست ۳ درست ۴ نادرست؛ عوامل طبیعی بیشترین نقش را داشته‌اند.

تفاوت‌های شهر و روستا

ملاک تفاوت	شهر	روستا
۱. فعالیت اقتصادی (مهم‌ترین ملاک)	بیشتر مردم در بخش‌های صنعتی و خدماتی مشغول به کارند.	بیشتر مردم در بخش کشاورزی (زراعت، دامداری، جنگل‌داری، صید، شکار و غیره) فعالیت می‌کنند.
۲. میزان جمعیت (متداول‌ترین ملاک)	۱. شهرها جمعیت بیشتری نسبت به روستاها دارند. ۲. تراکم جمعیت در شهرها بیشتر است. (مثلاً تو به شهر ۲۰ نفر تو هر ۱۰ متر مربع زندگی می‌کنی، اما تو به روستا ۵ نفر زندگی می‌کنی.) ۳. اگر جمعیت یک سکونتگاه به میزان معینی برسد، به شهر تبدیل می‌شود.	میزان جمعیت روستاها در نواحی مختلف متفاوت است. در برخی کشورهای اروپایی سکونتگاه‌هایی با بیشتر از ۲,۰۰۰ نفر جمعیت، شهر محسوب می‌شوند. در برخی کشورهای پرجمعیت آسیا مانند چین و هند، روستاهایی با بیش از ۳۰,۰۰۰ نفر وجود دارد.
۳. وسعت و فضای سکونت و فعالیت	در شهرها، خانه‌ها، مغازه‌ها و فضاهای صنعتی فشرده‌تر هستند و فعالیت‌های متنوع در فضای محدودتری متمرکز شده‌اند. مثل مورد قبله، تو شهر شما تو ۱۰۰ متر مربع احتمالاً می‌تونی کلی مغازه و فونه ببینی، اما همین فضا تو به روستا می‌تونه فقط برای یه مزرعه باشه.	در روستاها فضاهای باز و چشم‌اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده‌تر است.
۴. دسترسی به خدمات و تسهیلات	امکانات آموزشی، درمانی و پزشکی، مراکز خرید، حمل‌ونقل عمومی، خدمات مالی و بانکی، آب و برق ... متنوع و گسترده است.	خدمات و تسهیلات رفاهی در روستاها کم‌تر و محدودتر است.
۵. فرهنگ و مناسبات اجتماعی	در شهرها نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است. جمعیت بیشتر عموماً یعنی ارتباطات بیشتر و ارتباطات بیشتر یعنی افکار بیشتر و افکار بیشتر یعنی تفاوت و تنوع بیشتر.	به دلیل جمعیت کم در روستاها، بیشتر افراد یکدیگر را می‌شناسند و روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی و همکاری میان آن‌ها بیشتر است.

مقر و موقعیت ← **مقر** مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین است.
 ← **موقعیت** وضعیت سکونتگاه نسبت به پدیده‌های پیرامون خود و همچنین جایگاه آن در سطح ناحیه است.

عواملی که موجب انتخاب مکانی برای استقرار سکونتگاه می‌شود ←
 ۱. عوامل طبیعی ← عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی
 ۲. عوامل انسانی ← دسترسی به راه‌های تجاری
 ← عوامل دفاعی و نظامی

تفاوت‌های شهر و روستا
 فعالیت اقتصادی (مهم‌ترین ملاک): در روستا بیشتر جمعیت در بخش کشاورزی و در شهرها بیشتر مردم در بخش‌های صنعتی و خدماتی مشغول به کارند.
 میزان جمعیت (متداول‌ترین ملاک): میزان جمعیت در شهرها بیشتر از روستاهاست.
 وسعت فضای سکونت و فعالیت: در روستاها فضاهای باز و چشم‌اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده‌تر است.
 دسترسی به خدمات و تسهیلات: در شهرها امکانات آموزشی، درمانی، بهداشتی و ... متنوع‌تر و گسترده‌تر است.
 فرهنگ و مناسبات اجتماعی: در روستاها چون جمعیت کم‌تر است، بیشتر افراد همدیگر را می‌شناسند و وابستگی اجتماعی و همکاری میان آن‌ها بیشتر است، در حالی که در شهرها نوگرایی و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است.

سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها
 اهمیت سکونتگاه‌ها را بر مبنای دو ملاک طبقه‌بندی می‌کنند ← عملکرد (خدماتی که ارائه می‌کنند).
 حوزۀ نفوذ سکونتگاه ← محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند و بین آن محدوده و سکونتگاه، جریان کالا، خدمات و رفت و آمد وجود دارد.
 ۱. آستانه نفوذ: حداقل جمعیتی که تقاضای کالا، خدمات یا در بررسی حوزۀ نفوذ یک سکونتگاه، به دو جنبه توجه می‌شود ← عملکردی از سکونتگاه دارند.
 ۲. دامنه نفوذ: بیشترین مسافتی که مردم منطقه برای دریافت خدمات از آن سکونتگاه طی می‌کنند.

به سوی جهانی در حال شهری شدن ← یکی از مهم‌ترین تغییرات فضای جغرافیایی در قرن بیست و یکم، افزایش شهرنشینی در جهان است.

شهرنشینی ← افزایش نسبت جمعیت شهرهای یک کشور یا ناحیه به روستاهای آن

بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور که بر سایر سکونتگاه‌ها برتری دارد.
 مادرشهر (متروپل، کلان‌شهر، مگاسیتی) ← در اطراف برخی مادرشهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری به وجود آمده‌اند.
 منطقه مادرشهری ← با افزایش جمعیت مادرشهرها و گسترش حومه‌های آن‌ها به تدریج منطقه مادرشهری به وجود می‌آید.
 حومه ← بخش‌های پیرامونی یک شهر (حومه‌نشینان برای خرید یا کار و یا استفاده از خدمات به شهرها رفت و آمد می‌کنند).
 انواع حومه‌ها ← ۱. حومه‌های خوابگاهی ۲. حومه‌های صنعتی ۳. حومه‌های فقیرنشین ۴. حومه‌های مرفه‌نشین
 مگالاپلیس (منطقه ابرشهری) ← در نتیجه گسترش فوق‌العاده زیاد دو یا چند مادرشهر در امتداد مسیرهای ارتباطی و حمل‌ونقل، زنجیره‌ای از مادرشهرها یا کلان‌شهرها پدید آمده‌اند.

مهم‌ترین ویژگی‌های مگالاپلیس‌ها
 تمرکز و انبوهی جمعیت شهری
 تمرکز مؤسسات مالی و پولی
 تمرکز صنایع دانش‌بنیان
 فراوانی آمودشد بین مادرشهرهای همجوار با انواع وسایل حمل‌ونقل زمینی و هوایی

جهان‌شهر ← برخی از شهرها به دلیل نقش مهم خود در اقتصاد و تجارت جهانی، حوزۀ نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند.
 شهرگرایی ← روندی اقتصادی - اجتماعی که طی آن شیوه زندگی، رفتار، عملکرد، ارزش و مظاهر شهری در روستاها و بین روستانشینان رواج می‌یابد.

افزایش جمعیت شهری به چهار روش انجام می‌گیرد
 افزایش طبیعی جمعیت شهرها
 مهاجرت روستاییان به شهرها
 افزایش جمعیت برخی روستاها و تبدیل شدن آن‌ها به نقاط شهری
 ادغام روستاها در بافت شهری

سؤال‌های امتحانی ؟

- درستی یا نادرستی جملات زیر را مشخص کنید.
- موقعیت یک سکونتگاه، محل قرارگیری آن را با توجه به محل سکونتگاه‌های دیگر نشان می‌دهد. ☐
 - موقعیت یک سکونتگاه تنها براساس عوامل انسانی مشخص می‌شود. ☐
 - به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه، کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند، حومه گفته می‌شود. ☐
 - موقعیت یک سکونتگاه تنها در زوال و حیات آن نقش دارد. ☐
 - سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها براساس خدماتی که ارائه می‌کنند تعیین می‌شود. ☐
 - بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور را مادرشهر می‌گویند. ☐
 - از نظر سطح شهرنشینی قاره‌های آسیا و آفریقا تفاوت چشمگیری با یکدیگر دارند. ☐
 - مگالاپلیس، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور است. ☐
 - گسترش حومه‌نشینی در نتیجه تغییرات فضای جغرافیایی در قرون بیستم و بیست و یکم بوده است. ☐
 - از جمله عوامل طبیعی انتخاب مکان برای سکونت جمعیت، می‌توان به قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها اشاره نمود. ☐
 - درصد و سرعت گسترش شهرنشینی در آسیا و آفریقا بیشتر از سایر نواحی جهان است. ☐
 - معیار و تعریف شهرهای کوچک و بزرگ در تمامی کشورها یکسان نیست. ☐

۱۳- در قرن حاضر، به دلیل بحران‌های زیست‌محیطی و رشد منفی جمعیت در بیشتر کشورها، جمعیت شهرهای بزرگ رو به کاهش بوده است.

۱۴- در روستاها فعالیت‌های متنوع در فضای محدودتری متمرکز شده‌اند.

۱۵- از جمله نتایج منفی اصلاحات ارضی در دوره پهلوی، مهاجرت معکوس در دهه سی و چهل بود.

۱۶- رویدادهای سیاسی یا تغییرات آب‌وهوایی ممکن است موجب از دست رفتن موقعیت و اعتبار یک شهر یا انتقال آن به مکانی دیگر شود.

۱۷- عوامل سیاسی بیشترین نقش را در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت دارند.

۱۸- نوگرایی و تغییرات اجتماعی در روستاها سریع‌تر از شهرها اتفاق می‌افتد. (شهریور ۱۴۰۱)

۱۹- همواره موقعیت یک شهر یا روستا سبب گسترش سکونتگاه‌ها از مکان اولیه و اصلی آن می‌شود. (فرورداد ۱۴۰۱)

۲۰- همه سکونتگاه‌ها دارای مقر و موقعیت هستند. (دی ۱۴۰۱)

۲۱- دسترسی به بازارهای محلی یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری هسته اولیه روستاها و شهرهای کشورمان بوده است. (دی ۱۴۰۰)

۲۲- در روستاهایی با جمعیت کم‌تر، دسترسی به خدمات و تسهیلات محدودتر است. (دی ۱۴۰۰)

۲۳- انتخاب مکان مناسب برای استقرار و سکونت جمعیت به عوامل طبیعی وابسته است. (فرورداد ۱۴۰۰)

۲۴- تنوع عملکرد سکونتگاه‌ها سبب تغییر جایگاه آن‌ها در رتبه‌بندی آن‌ها بر حسب اهمیت می‌شود. (فرورداد ۱۴۰۰)

۲۵- مهم‌ترین ملاک تفاوت شهر و روستا، ملاک جمعیتی است. (فرورداد ۱۴۰۰)

۲۶- عوامل انسانی بیشترین نقش را در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت دارد. (فرورداد ۱۴۰۱ - خارج فرورداد ۹۸)

۲۷- هسته اولیه یک سکونتگاه، مقر یا موقعیت آن را شامل می‌شود. (دی ۹۹)

۲۸- روستاهایی که جمعیت آن‌ها به حد معین رسیده، با موافقت وزارت کشور شهر اعلام شده و در آن‌ها شهرداری تأسیس می‌شود. (فرورداد ۹۸)

۲۹- اصلاحات ارضی در ایران شرایط انهدام کشاورزی را فراهم کرد و مهاجرت به روستاها را شدت داد. (دی ۹۸)

۳۰- مقر، مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین است. (شهریور ۱۴۰۳)

۳۱- قاعده هرم و ردیف‌های پایین نمودار رتبه‌بندی یا سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها، خدمات متنوع‌تری ارائه می‌دهند. (دی ۱۴۰۳)

■ جای خالی عبارت‌های زیر را با واژگان مناسب کامل کنید.

۳۲- به شهرهایی که حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند، گفته می‌شود.

۳۳- برخی معتقدند ترجمه و معادل واژه مگاسیتی (megacity) است.

۳۴- توجه به صنایع مونتاژ و واردات کالا از کشورهای خارجی باعث آغاز دوره در کشور ما شد.

۳۵- در اغلب سکونتگاه‌های روستایی، درصد بیشتری از جمعیت فعال اقتصادی، در بخش فعالیت می‌کند. (فرورداد ۱۴۰۱)

۳۶- سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها به معنای آن‌ها بر حسب اهمیت است. (دی ۱۴۰۱)

۳۷- به بیشترین مسافتی که مردم برای دریافت کالا و خدمات طی می‌کنند آن سکونتگاه گفته می‌شود. (شهریور ۱۴۰۱)

۳۸- سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها یعنی رتبه‌بندی آن‌ها بر حسب است. (فرورداد ۱۴۰۰)

۳۹- در رتبه‌بندی سکونتگاه‌های ایران بر حسب اهمیت، روستاها در هرم، قرار می‌گیرند. (دی ۹۹)

۴۰- براساس سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها، آن‌ها را براساس میزان جمعیت و طبقه‌بندی می‌کنند. (شهریور ۹۸)

■ واژه درست را از درون کمانک انتخاب کنید.

۴۱- مردم بر حسب (توانایی - نیاز)های خود، هسته اولیه یک سکونتگاه را برای زندگی انتخاب می‌کنند.

۴۲- شهرهای اصفهان، قم، مشهد و کرج (مادرشهر - منطقه ابرشهری) به شمار می‌آیند.

۴۳- با افزایش جمعیت یک مادرشهر و گسترش حومه‌های آن، به تدریج منطقه (ابرشهری - مادرشهری) به وجود می‌آید. (فرورداد ۱۴۰۱)

۴۴- روند اقتصادی و اجتماعی که طی آن شیوه‌های زندگی روستائیان تغییر می‌کند، (شهرنشینی - شهرگرایی) نامیده می‌شود. (دی ۱۴۰۰)

۴۵- افزایش نسبت جمعیت شهرهای یک کشور به روستاهای آن را (شهرنشینی - شهرگرایی) می‌گویند. (فرورداد ۱۴۰۰)

۴۶- مهم‌ترین عامل تغییر در کاهش روستائیشینی و افزایش شهرنشینی (رشد موالید - مهاجرت) است. (فرورداد ۹۹)

■ گزینه درست را انتخاب کنید.

۴۷- کدام یک از موارد زیر فقط به ویژگی‌های مگالاپلیس اشاره دارد؟

- (۱) معمولاً به آن‌ها کلان‌شهر نیز گفته می‌شود.
- (۲) حوزه نفوذ وسیع در سطح جهان
- (۳) تمرکز صنایع دانش‌بنیان
- (۴) به شهرهای بالای یک میلیون نفر اطلاق می‌گردد.

۴۸- محصولات کشاورزی بخش عمده تولیدات داخلی را تشکیل می‌داد و این دوره به دوره معروف است.

- (۱) از سال ۱۳۳۵ - شهرنشینی کند
- (۲) تا سال ۱۳۳۵ - شهرنشینی کند
- (۳) تا سال ۱۳۳۵ - شهرنشینی سریع
- (۴) از سال ۱۳۳۵ - شهرنشینی سریع

۴۹- شهر تهران شهر قم، محسوب می‌شود.

- (۱) همانند - منطقه ابرشهری
- (۲) همانند - متروپل
- (۳) برخلاف - متروپل
- (۴) برخلاف - مگالاپلیس

۵۰- کدام گزینه اولین مگالاپلیس‌های جهان را شامل می‌شود؟

- (۱) مگالاپلیس بوستن - واشنگتن و توکیو - یوکوهاما
- (۲) مگالاپلیس بوستن - واشنگتن و سئول - اینچئون
- (۳) مگالاپلیس سئول - اینچئون و توکیو - یوکاهاما
- (۴) مگالاپلیس هنگ کنگ - شانگهای و بوستن - واشنگتن

۵۱- کدام یک از عوامل طبیعی مؤثر در شکل‌گیری اولین تمدن‌ها نیست؟

- (۱) آب فراوان
- (۲) خاک حاصلخیز جلگه‌ها
- (۳) آب‌وهوای ملایم
- (۴) شکل ناهمواری‌ها

۵۲- کدام گزینه از عوامل مؤثر در شکل‌گیری هسته اولیه سکونتگاه‌های ایران بوده است؟

- (۱) بازار محلی، دسترسی به آب
- (۲) خاک حاصلخیز دشت‌ها، قلعه‌های دفاعی
- (۳) قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها، خاک حاصلخیز
- (۴) قلعه‌های دفاعی، عوامل سیاسی

۵۳- کدام گزینه بیان‌کننده «فرهنگ و مناسبات اجتماعی»، «دسترسی به خدمات و تسهیلات» و «فضای سکونت و فعالیت» در سکونتگاه است؟

- (۱) نوگرایی - فعالیت‌های متنوع - مراکز خرید
- (۲) تراکم جمعیت - فعالیت‌های متنوع - مراکز خرید
- (۳) تغییرات جمعیتی - فعالیت کشاورزی - فعالیت متنوع
- (۴) نوگرایی - خدمات مالی - چشم‌اندازهای طبیعی

۵۴- چه تعداد از گزاره‌های زیر در ارتباط با «تغییر الگوی شهرنشینی در جهان» درست است؟

- تغییرات الگوی مکانی شهرهای بیش از ۵ و ۱۰ میلیون نفری در جهان
- رشد سریع شهرنشینی به‌ویژه در قاره‌های آمریکای شمالی و اروپا
- هماهنگ‌نبودن رشد شهرنشینی با توسعه صنعتی در آفریقا و آسیا
- آسیا و آفریقا امروزه با رشد شهرهای میلیونی روبه‌رو شده‌اند.

- (۱) چهار
- (۲) دو
- (۳) سه
- (۴) یک

۵۵- در کشورهای صنعتی روند مهاجرت از روستا به شهر به ترتیب چه مراحل را پیموده است؟

- (۱) مهاجرت طولانی‌مدت - خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان برای ایجاد کشت تجاری - تبدیل برخی روستاها به حومه شهری
- (۲) رشد شهرنشینی طی دوره‌های کوتاه‌مدت - سرمایه‌گذاری و خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان برای ایجاد کشت تجاری
- (۳) مهاجرت تدریجی به دنبال صنعتی‌شدن - سرمایه‌گذاری و خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان به منظور کشت تجاری
- (۴) رشد شهرنشینی طی دوره‌های کوتاه زمانی - خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان برای ایجاد کشت تجاری - تبدیل برخی روستاها به حومه شهری

۵۶- در کشور ما، کلان‌شهر به شهرهایی گفته می‌شود که بیش از نفر جمعیت داشته باشند. (شهریور ۱۳۹۰)

- (۱) ۱۰ میلیون
- (۲) ۵۰۰ هزار
- (۳) ۱ میلیون
- (۴) ۲ میلیون

۵۷- همه موارد در ارتباط به عوامل مؤثر در شکل‌گیری و توسعه «بخش‌های پیرامونی یک شهر» مؤثر هستند، به جز (دی ۱۳۹۰)

- (۱) گسترش حمل‌ونقل
- (۲) توسعه وسایل ارتباطی
- (۳) افزایش جمعیت مادرشهر
- (۴) گسترش شهرک‌های اقماری

۵۸- همه موارد از مهم‌ترین پدیده‌های مربوط به تغییرات الگوی شهرنشینی در جهان به شمار می‌آیند، به جز (فرورداد ۱۳۹۰)

- (۱) افزایش شهرهای میلیونی
- (۲) تغییر الگوی مکانی شهرهای میلیونی
- (۳) تغییر ساختمان سنی جمعیت کلان‌شهرها
- (۴) اختلاف قابل توجه میان سطح شهرنشینی کشورهای جهان

۵۹- کدام گزینه دلیل مناسبی برای جمله زیر است؟ (دی ۹۹)

«امروزه نفوذ شهرها و شهرگرایی در روستاها، افزایش یافته است.»

- (۱) گسترش مظاهر شهری
- (۲) بروز تحولات صنعتی
- (۳) دسترسی به خطوط ریلی
- (۴) تغییر شیوه‌های زندگی

۶۰- ساکنان یک روستای کم‌جمعیت، برای ثبت‌نام اینترنتی به کافی‌نت روستا مراجعه می‌کنند. این موضوع بیانگر کدام مفهوم است؟ (فرورداد ۱۳۹۳)

- (۱) شهرنشینی
- (۲) شهرگرایی
- (۳) شهرگریزی
- (۴) مدرنیزاسیون

۶۱- با توجه به جدول زیر، در کدام گزینه سلسله مراتب سکونتگاه‌ها براساس جمعیت به درستی مشخص شده است؟

نام سکونتگاه	الف	ب	پ	ت
جمعیت	۵۰ هزار نفر	۱۰ هزار نفر	۵۰۰ هزار نفر	۳۰ هزار نفر

(۱) الف - ب - پ - ت (۲) ب - ت - الف - پ (۳) پ - الف - ت - ب (۴) ب - الف - ت - پ

■ اصلاح متن

۶۲- متن زیر دارای دو مفهوم نادرست است. با توجه به تصویر، آن‌ها را اصلاح کنید و بنویسید.

(شرداد ۱۴۰۲)

«عوامل طبیعی سبب شده است این سکونتگاه در مکان خاصی شکل بگیرد و در طول زمان وضعیت آن نسبت به پدیده‌های پیرامون تغییر کند، به همین دلیل هسته اولیه سکونتگاه سبب ادامه حیات یا گسترش و یا حتی نابودی سکونتگاه می‌شود.»

۶۳- متن زیر دارای سه غلط می‌باشد. آن‌ها را پیدا کرده و اصلاح کنید.

«با ورود کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین به دوره صنعتی شدن، مهاجرت‌های فزاینده از روستا به شهر در این نواحی نیز به وقوع پیوست. این مهاجرت‌ها با توسعه صنعتی همگام بودند. رشد صنعتی در این نواحی طی دوره‌های زمانی کوتاه‌تر و سریع‌تر از رشد شهرنشینی رخ داد.»
■ به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۶۴- مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری هسته اولیه روستاها و شهرهای ایران را بنویسید. (۴مورد)

۶۵- مهم‌ترین ملاک‌های تفاوت شهر و روستا شامل چه مواردی می‌شود؟ (۴مورد)

۶۶- دلایل افزایش جمعیت شهری را بنویسید. (۳مورد)

۶۷- مهم‌ترین علل شهرنشینی سریع در ایران را نام ببرید. (۲مورد)

۶۸- عوامل انسانی مؤثر در استقرار سکونتگاه‌ها را نام ببرید.

۶۹- دلایل افزایش نفوذ شهرها و شهرگرایی در روستاها را بنویسید.

۷۰- محدوده جغرافیایی یکی از اولین مگالاپلیس‌های جهان را در نیمکره غربی بنویسید.

۷۱- با توجه به تفاوت‌های شهر و روستاها فرهنگ و مناسبات اجتماعی در شهرها چگونه است؟

۷۲- به چه علت تهران به مادرشهر ملی تبدیل شده است؟

■ به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۷۳- چه عواملی باعث گسترش و آبادانی یک سکونتگاه می‌شود؟ (۳ مورد)

۷۴- تفاوت‌های شهر و روستا را از نظر فعالیت اقتصادی بنویسید.

۷۵- در مورد علت‌های رشد سریع شهرنشینی در آسیا و آفریقا چه اطلاعاتی دارید؟ توضیح دهید.

۷۶- علت کاهش روستانشینی در اروپا و آمریکای شمالی چه بود؟

۷۷- روند شهرنشینی کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین را در دوره صنعتی توضیح دهید.

۷۸- شهرگرایی باعث بروز چه تغییراتی در عملکرد روستاها شده است؟ ذکر کنید.

۷۹- منظور از روابط نابرابر میان شهر و روستا چیست؟ توضیح دهید.

۸۰- تفاوت اساسی میان رشد جمعیت شهری در کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه را بیان کنید.

۸۱- دو مورد از عوامل جاذبه شهری و دو مورد از عوامل دافعه روستاها را نام ببرید.

۸۲- روستاها از نظر عملکرد به چند گونه تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.

۸۳- جغرافی دانان در ارتباط با «رابطه شهر و روستا» چه نظریه‌ای ارائه کرده‌اند؟ بیان کنید.

۸۴- از سال ۱۳۳۵ به بعد، دو عامل مهم به افزایش جمعیت شهری ایران کمک کرده است؟ آن‌ها را توضیح دهید.

۸۵- چرا با اجرای طرح اصلاحات ارضی در کشورمان، از سال ۱۳۴۱ مهاجرت روستاییان به شهرها شدت گرفت؟ (۴مورد)

۸۶- مگالاپلیس چگونه شکل می‌گیرد؟ یک مورد مثال بزنید.

۸۷- حوزه نفوذ سکونتگاهی شهر کوچک را با مادرشهر مقایسه کنید.

(دی ۱۴۰۱)

(دی ۱۴۰۱)

(دی ۹۸)

(دی ۹۸)

(شرداد ۱۴۰۱ - شهریور ۹۸)

(شهریور ۱۴۰۱)

(دی ۱۴۰۱)

پاسخ نامہ تشریحی

درس اول: شهرها و روستاها

۱. نادرست؛ مقر یک سکونتگاه، محل قرارگیری دقیق آن را نشان می‌دهد.
(تو مقر، کاری به محیط اطراف و باقی سکونتگاه‌ها نداریم.)
۲. نادرست؛ موقعیت یک سکونتگاه براساس عوامل انسانی و طبیعی انتخاب می‌شود.
۳. نادرست؛ به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند، حوزه نفوذ سکونتگاه گفته می‌شود.
۴. نادرست؛ موقعیت یک سکونتگاه در زوال، حیات و گسترش آن، نقش دارد.
۵. درست
۶. درست
۷. نادرست؛ سطح شهرنشینی آسیا و آفریقا تقریباً مشابه یکدیگر است، اما هر دو تفاوت چشمگیری با قاره‌های آمریکای شمالی، اروپا و استرالیا دارند.
۸. نادرست؛ مادرشهر (متروپل، مگاسیتی، کلان‌شهر)، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور است.
۹. درست
۱۰. نادرست؛ قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها، مربوط به عوامل انسانی است.
۱۱. نادرست؛ گسترش شهرنشینی در آفریقا و آسیا بیشتر از نواحی دیگر است.
۱۲. درست
۱۳. نادرست؛ هرچند در کل جهان بحران‌های زیادی در جریان بوده است، اما جمعیت شهرهای بزرگ رو به افزایش بوده است.
۱۴. نادرست؛ در شهرها فعالیت‌ها در فضای محدودتری انجام می‌شوند.
۱۵. نادرست؛ اصلاحات ارضی منجر به مهاجرت به شهرها شد و نه مهاجرت معکوس.
۱۶. درست
۱۷. نادرست؛ (عوامل طبیعی بیشترین تأثیر را دارند.)
۱۸. نادرست؛ (در شهرها نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر اتفاق می‌افتد.)
۱۹. نادرست؛ موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی ایفا می‌کند.
۲۰. درست
۲۱. درست
۲۲. درست
۲۳. نادرست؛ فقط عوامل طبیعی موجب انتخاب مکانی برای استقرار سکونتگاه نمی‌شود، بلکه عوامل دیگری چون عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی و ... می‌توانند در پدیدآمدن یک سکونتگاه در مکان خاص نقش داشته باشند.
۲۴. درست
۲۵. نادرست؛ مهم‌ترین ملاک تفاوت شهر و روستا فعالیت‌های اقتصادی است.
۲۶. نادرست؛ عوامل طبیعی بیشترین نقش را دارد.
۲۷. نادرست؛ مقر هر روستا یا شهر، هسته اولیه آن را شامل می‌شود، یعنی مقر از هسته اولیه بزرگ‌تره و هسته اولیه به پشی از مقر می‌شه.
۲۸. درست
۲۹. نادرست؛ اصلاحات ارضی، مهاجرت به شهرها را شدت داد.
۳۰. درست
۳۱. نادرست؛ سکونتگاه‌هایی که در قاعده هرم سلسله مراتب سکونتگاه‌ها قرار دارند، خدمات کم‌تری را ارائه می‌دهند.
۳۲. جهان‌شهر
۳۳. کلان‌شهر
۳۴. شهرنشینی سریع
۳۵. کشاورزی
۳۶. رتبه‌بندی
۳۷. دامنه نفوذ
۳۸. اهمیت
۳۹. قاعده (پایان)
۴۰. عملکرد (خدماتی که ارائه می‌کنند.)
۴۱. نیاز
۴۲. مادرشهر
۴۳. مادرشهری
۴۴. شهرگرایی

۴۵. شهرنشینی

۴۶. مهاجرت

۴۸. ۲

۵۰. ۱

۴۷. ۳

۴۹. ۲

۵۱. ۴ آب فراوان، آب‌وهوای ملایم، خاک حاصلخیز جلگه‌ها از عوامل طبیعی مؤثر در سکونتگاه‌های اولیه ایران است.

۵۲. ۱ قلعه‌های دفاعی - بازارهای محلی - قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها و دسترسی به آب از عوامل شکل‌گیری هسته اولیه تمدن‌های اولیه بوده است.

۵۳. ۴

۵۴. ۳ به جز مورد (۲)، بقیه موارد صحیح هستند.

۵۵. ۳ مهاجرت تدریجی به دنبال فعالیت‌های صنعتی، در برخی روستاها سرمایه‌گذاری و خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان برای ایجاد کشت تجاری انجام می‌شد، در نتیجه روستانشینی کاهش یافته و بعضی از آن‌ها به علت گسترش شهرها به حومه‌های شهری تبدیل شدند.

۵۷. ۴

۵۶. ۳

۵۸. ۳

۵۹. ۲ با بروز تحولات صنعتی و ورود کشورها به عصر نوسازی (مدرنیزاسیون)، نفوذ شهرها و شهرگرایی در روستاها افزایش یافت. *هواست باشه*
۱ دلیل نفوذ شهرها و شهرگرایی نیست، به پورایی معنی همونه!

۶۰. ۲

۶۱. ۲ یارته ریگه، سلسله مراتب سکونتگاه‌ها از کوچک‌ترین و کم‌جمعیت‌ترین به بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین میره.

۶۲. عوامل طبیعی و انسانی سبب شده است که این سکونتگاه در مکان خاصی شکل بگیرد و در طول زمان وضعیت آن نسبت به پدیده‌های پیرامون تغییر کند، به همین دلیل موقعیت سکونتگاه سبب ادامه حیات یا گسترش و یا حتی نابودی سکونتگاه می‌شود.

۶۳. ۱) با توسعه صنعتی همگام نبودند. ۲) رشد شهرنشینی در این نواحی طی دوره‌های زمانی کوتاه‌تر و سریع‌تر از ۳) رشد صنعتی رخ داد.

۶۴. ۱) دسترسی به آب ۲) قلعه‌های دفاعی ۳) بازارهای محلی ۴) قرارگرفتن در تقاطع راه‌ها

۶۵. ۱) فعالیت اقتصادی ۲) میزان جمعیت ۳) وسعت و فضای سکونت و فعالیت ۴) دسترسی به خدمات و تسهیلات ۵) فرهنگ و مناسبات اجتماعی (ذکر چهار مورد کافی است.)

۶۶. ۱) افزایش طبیعی جمعیت شهرها ۲) مهاجرت روستاییان به شهرها ۳) افزایش جمعیت برخی روستاها و تبدیل شدن آن‌ها به نقاط شهری ۴) ادغام روستاها در بافت شهری

۶۷. ۱) اختصاص درآمد حاصل از فروش نفت به توسعه کارخانه‌ها و تجهیزات و زیرساخت شهرها ۲) انجام اصلاحات ارضی

۶۸. عوامل سیاسی، تصمیمات حکومتی، دسترسی به راه‌های تجاری، عوامل دفاعی و نظامی

۶۹. بروز تحولات صنعتی و ورود کشورها به عصر نوسازی

۷۰. بوستن - واشنگتن

۷۱. نوگرایی در شهرها بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است.

۷۲. افزایش جمعیت این شهر به علت مهاجرت گسترده مردم از سراسر کشور

۷۳. دسترسی یک شهر به دریا یا شبکه ارتباطی خط آهن در یک منطقه، موقعیت مناسبی برای رونق تجارت و مشاغل مربوط در آن شهر به وجود می‌آورد یا نزدیک‌بودن شهر به روستاهای پرجمعیت مجاور و یا منابع معدنی در جذب نیروی کار و توسعه صنایع آن شهر تأثیر زیادی دارد و می‌تواند موجب گسترش و آبادانی آن شود.

آزمون‌های ثوبت اوّل دوم 9

نمونه امتحان نوبت اول		رشته ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا ۳
ردیف	امتحان شماره ۱	مدت امتحان: ۸۰ دقیقه	Kheilisabz.com نمره
۱	درستی یا نادرستی جملات زیر را مشخص کنید.		۰/۷۵
۲	آمایش سرزمین، انسان و تأثیر او بر فضای جغرافیایی و فعالیت‌هایش را مطالعه می‌کند.		
۳	از سال ۱۳۳۵ مهاجرت از روستاها به شهرها به کندی انجام می‌گرفت.		
۴	سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها تنها براساس خدماتی که ارائه می‌کنند، تعیین می‌شوند.		
۵	متن زیر دارای یک غلط می‌باشد. آن را پیدا کرده و اصلاح نمایید.		۰/۲۵
۶	فرصت‌های شغلی در شهرها برای مهاجران فاقد تخصص محدود است. به همین دلیل اغلب مهاجران در بخش رسمی اقتصاد شهر اشتغال دارند.		
۷	جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.		۱/۵
۸	در گذشته، توسعه مهم‌ترین عامل توسعه روستایی محسوب می‌شد.		
۹	سامانه‌ای رایانه‌ای که برای مدیریت و تجزیه و تحلیل اطلاعات مکانی و جغرافیایی به کار می‌رود، نام دارد.		
۱۰	اختراع تحول بزرگی در حمل‌ونقل آبی و ریلی به وجود آورد.		
۱۱	حمل‌ونقل نسبت به سایر شیوه‌های حمل‌ونقل، قابلیت جابه‌جایی تعداد مسافر کم‌تری دارد.		
۱۲	مجموعه وسیعی از وسایل و نمادها و عناصری که در خیابان‌ها و یا فضاهای شهری برای استفاده عموم نصب می‌شود را می‌نامند.		
۱۳	منظور از روندی اقتصادی - اجتماعی است که طی آن شیوه‌های زندگی، رفتار و عملکردها، ارزش‌ها و مظاهر شهری در روستاها و بین روستانشینان رواج می‌یابد.		
۱۴	گزینه مناسب را از درون کمانک انتخاب کنید.		۱
۱۵	قبل از تولید کشتی‌های (فله‌بر - کانتینری) کشتی‌ها زمان زیادی را در بندرها توقف می‌کردند.		
۱۶	سرعت گسترش شهرنشینی در آسیا و آفریقا (کم‌تر - بیشتر) از سایر نواحی جهان است.		
۱۷	فعالیت اقتصادی (متداول‌ترین - مهم‌ترین) ملاک تفاوت شهر و روستا محسوب می‌شود.		
۱۸	نمایش اطلاعات به صورت نقشه و نمودار در مرحله (پردازش - خروجی) سامانه اطلاعات جغرافیایی انجام می‌گیرد.		
۱۹	عبارات سمت راست را به عبارات مرتبط در سمت چپ وصل کنید. (یک مورد در سمت چپ اضافه است).		۱
الف) ماشینی کردن کشاورزی ب) لایروبی و نگهداری قنات‌ها پ) شناسایی کاربری اراضی روستا ت) بر طرح‌های عمرانی در شهرها و روستاها نظارت می‌کنند.		۱) طرح هادی روستا ۲) جهاد سازندگی ۳) سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) ۴) سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ۵) انقلاب سبز	
۲۰	گزینه مناسب را انتخاب کنید.		۱
۲۱	کدام گزینه مرتبط با «فرهنگ و مناسبات اجتماعی»، «دسترسی به خدمات و تسهیلات» و «فضای سکونت و فعالیت» در سکونتگاه است؟		
۲۲	۱) نوگرایی - فعالیت‌های متنوع - مراکز خرید		
۲۳	۲) تراکم جمعیت - فعالیت‌های متنوع - مراکز خرید		
۲۴	۳) تغییرات جمعیت - فعالیت کشاورزی - فعالیت متنوع		
۲۵	۴) نوگرایی - خدمات مالی - چشم‌اندازهای طبیعی		
۲۶	کدام گزینه ویژگی‌های حمل‌ونقل جاده‌ای را نشان می‌دهد؟		
۲۷	الف) برای مسافت‌های کم‌تر از ۴۰۰ کیلومتر مناسب‌اند.		
۲۸	ب) کم‌ترین انعطاف از نظر دسترسی به نقاط مختلف را دارند.		
۲۹	پ) احداث پایانه‌ها در این شیوه هزینه کم‌تری دارد.		
۳۰	ت) قابلیت جابه‌جایی تعداد مسافر بیشتری را دارد.		
۳۱	۱) پ و الف	۲) پ و ت	۳) پ و ب
۳۲	۴) ت و الف		